

સવાઈ ડગનો રમુજ ફારસ#

અંક ૧ લો.

પ્રવેસ પહેલો.

— ❦ —

સ્થળ—પાનાચંદ શેઠનું ઘર.

(પાનાચંદ તેઠ પલંચ ઉપર સુતાછે ને હાથ ઝીપ કરેછે
ને તેનો છોકરો માતીચંદ પાસે પેઠા છે ને પુછેછે.)

માતીચંદ==અદા તમે આમ હાથ ઝીપ શું કામ કરોછો.

પાનાચંદ==પેટા મારો જીવ બહુ ગભરાય છે હવે તુ મારી

પાસેથી આવો જઈશ નહીં હું તારો અદા હવે

નથી તુને ખરે ખર કહું છું.

માતીચંદ==અદા કંઈ શીકર કરી નહીં ને રાત્રીર સુખ

કુખ થતું આવે છે. અદા તમે કંઈ ખાશો.

પાનાચંદ==પેટા લાવ થોડુંક કુધ ને ભાત ખાઈ લજો.

માતીચંદ—અહીં સાંભળેછેકે,

ચંચળવડ—શુંકરવા બોલાવેછો પ્રાણનાથ.

માતીચંદ==અદા સારૂ ખાતાનું લાવ. (ખાતાનું લાવીને)

ચંચળવડ—આ લો ખાતાનું તમારા અદાને ખવરાવો નહીં

તો તમારો અદા મરી જશે તો ઠાકણનો કાંઠો

ઉગડ થઈ જશે.

માતીચંદ—રાંડ છાનીમાની ખેરાંડી.

પાનાચંદ==ખેડા મારે કંઈ આવું નથી. મારો જીવ બહુ ગભરાય છે.

માતીચંદ==અત્રી તું અદા પાછો ખેરા અંને હું દાકતરને જલદી તેડીને આવુંછું (માતીચંદ દાકતરને તેડી લાવેછે.

દાકતર==માતીચંદ શેઠ મ્મિ તમારા બાપ લગતા ક્યા.

માતીચંદ—હાહા દાકતર સાહેબ મ્મને દરદ શુંછે તે જાણને દવા આપો.

દાકતર--ઉસકુ ગરમીડા રોગ હવા છે સુના.

માતીચંદ==ત્યારે મ્મને શું દવા દેશો સાહેબ.

દાકતર--ઉસકુ દો તોલા સુમલ દેદે,

માતીચંદ==દાકતર સાહેબ હવે પંચારો.

દાકતર--અમારી શીઠે રૂપીએ કાઢો.

માતીચંદ==હમણાં તમે જાઓ પછી વાત (દાકતર જાયછે ને માતીચંદ પોતાના અદાને પુછેછે.) અદા તમારો જીવ કેમ જાતો નથી જીમાં બરાણો છે.

પાનાચંદ--ખેડા મારો જીવ જાય જો હું કહું તેમ તું કરે તો જીવ હમણાં જાય.

માતીચંદ==અદા તમે કહો તેમ કરવાને હમણાં તૈયાર છું.

પાનાચંદ--ખેડા જો કોઈ ફગીઆમાંથી ઠગીને પેસો લાવતા હોય તેને તું ઠગીને પેસો લાગીને મારી

જહુવાડે ખરચ કરેતો મારો જીવ જાય. *

મીલીચંદ = લોચ્છે ખાવાનું હુંતમને પાણી આપું છું હવે તમારો જીવ સાંત કરો. (મીલીચંદ પોતાના અધના માંમાં પાણી લીધું કે તરતજ મરી ગયો તે સરવે સગાં વહાં લાં ભાગાં થઈને પાનાચંદને ઠેકાણે કરી આવેછે.)

પ્રવેશ બીજો.

સ્થળ રસ્તો.

(મીલીચંદ લાખલ થાય છે)

મીલીચંદ == (વરજી ગરજે મરીને ઉતરે == એ રાહ.

ધાણ પુતીને ધન ને ભગું કરે,

તેને ઠગીને લાવું હું મારે ઘરે;

પીતા મારાને પાણી લીધું છે,

વચન પાળવું મારે ખરે રે.

ધાણ પુતીને ધન ને ભગું કરે,

તેને ઠગીને લાવું હું મારે ઘરે.

આ ઇશ્વર હવે તું માય તે કરને તારા શીવાય અમારું દાંડ છે નહીં. .

પ્રવેશ ત્રીજો.

સ્થળ જંગલ.

(કુબા ઉપર બેઠાં પુત્રીને કેટલીક સ્ત્રીઓ ગીત ગાયછે)

ગરબી.

શ્રીશ્યા—આવો બેની ગીત ગાઉંએ આજ પ્રીતેર.

ગાઉંએ આનંદ ઉ ને એ રીતે--આવો બેની

શુભ એછુરનો દીન આજેર.

આમાં પાણી ભરવાને કાજેર,

૪સર રાખ્યો આપણી લાજે.—આવો બેની

ગીતીઅંદ--આ શ્રીશ્યા કોના ધરની હશે માટે જીભીતો

ખરો શું વિચાર કરે છે ખાલવું નહો.

શ્રીશ્યા—શુશ્યા શુશ્યા આ સામેથી કોઈ પરદેશી આ

પ્રે છે પાણીસાથી ભરપૂર જાણાય છે માટે જલદી

થી ચાલો આપણે ધર જઈને આપણા સ્વામી

નાયને ખખર કરીએ કે જલદીથી તેને મળીને

આપણે ધર તેડી લાવે નહીંતો બીજાને ખખર

પડેને આપણા હાથમાંથી શંકાર જાતો રહે મા

ટે જલદીથી ચાલો. (સર્વે શ્રીશ્યા બાય છે.)

પ્રવેશ ચોથો.

સ્થગ પુતારાનું ઘર.

(ચારે ભાઈ બેઠા છે ને વાત કરે છે.)

મિયો = ખુમાણ ભાઈ હમાણાં કેમ શીશર આવતું નથી.

ખુમાણ—મિયા ભાઈ હુંજ પણ એજ વીચાર કરું છું.

સોદા--આલાભાઈ વીચાર કરવાથી શું થાય વાર.

અમીયા==સોદાભાઈ આપણા વીચાર કેમ કામ લાગતો ન.

થી શ્રી ઘડિયલ કરશે તે ખરું છે.

મિયો—આલા તારી વાત મને ખહુજ ગમી. (એમ આ રે જાણ વિચાર કરે છે જ્યેઠલામાં તેની સ્ત્રીએ પાછા ભરીને દાખલ થય છે.)

સ્ત્રીએ—વીચાર શું કરો છો; ઉઠો જલદી એક શીકાર આવ્યો છે તેને તેડી લાવો તો આપણું કામ થાય.

ચારેભાઈ—ક્યાં છે શીકાર જાણે જલદી.

સ્ત્રીએ—અમને રસ્તામાંજ ભિગો થાય માટે જલદી જાઓ.

ચારેભાઈ—હા ઠીક છે અમે જલદી છીએ.

પ્રવેશ પાંચમો.

સ્થળ રસ્તો.

(ચારેકુદારા દાખલ થાય છે ને માતીચંદ રસ્તામાં ઉભો છે તેને રામ રામ કરે છે.)

ચારેભાઈ—અરે બાણેજ તું રસ્તામાં કેમ ઉભો થઈ રહ્યો તુને આપણા ધરની ખબર નહોતી, પણ હવે ઠીક થયું. આપણે ભિગા થયા આણે હવે ધર—

માતીચંદ—મામા મને લમારીતો ખબર છે પણ ધર નહોતું જોયું તેથી વીચાર કરતા લાગ્યો. જ્યેઠલામાં ફુલ્લું ત્યાં લપે મને ભિગા થયા તો ઠીક થયું.

ગાયત્રી

મારભાઈ = ગોમતી માત તારે આધારે અ.નીને પડીયાં-અ રાહ
ભાણેજ બાપુ તને અમ ધેર આપ્યા છે. આજ.
અમારાયી બજની શેવા કરીશુ તમારી.

માતીચંદ = મામા આ મામા તમે શીલને તસ્તી થોછે! અ
મારી શેવાનું કાંડ તમને કામ ના (અટકામાં
મેપાની સ્ત્રી લાખલ યાવ છે તેને જોઈને) મામી
મામી.

મેપાનીસ્ત્રી — કોણ છે.

માતીચંદ — ભાણેજ તમારો.

અરેસ્ત્રી = આવો ભાણેજ બાપુ ખુશીમાં તો ખરા સહ ત્યાં
હીમ ખીમ છે..

માતીચંદ = હા મામી તમે ખુશીમાં છોની,

મેપો — અરે અત્રી હવે તારા ભાણેજ સાહે રસોઈ તો કર

મેપાનીસ્ત્રી = ભાણેજ બાપુ સું તમને ભાવે છે કહો કહોતો
લાખશી કરું કે કંસાર કરું જે તમારી મરજી હો
ય તે કરું.

માતીચંદ — મામી તમારી મરજી આવે તેં કરો મનેતા બધું
ભાવશે.

મેપાનીસ્ત્રી = ચાલો ત્યારે ધર રસોઈ તૈયાર કરીએ.

પ્રવેશ છોડો

રથજ મહેલ.

મિપાનીસ્રી ધરમાં રજાઈ કરી તેમાં ઝેર નાંખી તૈયાર કરી રાખે છે ને પછે ચારે જાણ મળીને ચોપાટ બાજી રમવા બેસે છે એટલામાં મિપાની સ્રી ઘ અલ થાય છે

મિપાનીસ્રી—અરે, રસોઈ તૈયાર થઈને હવે રમવા કેમ બેઠાછો. મયો = ઠીક થયું તું રસોઈ તૈયાર કરી લાવી તો હવે ચાસો જમી લઈએ.

મિપાનીસ્રી = તમે ચારે જાણ મળીને આટલું જમી જાઓ. હું ભાણેજને સ.ર નોખું લાવી છું તે એકલા જ મથે (એમ કહી તેમાં ઝેર નાંખી આપે છે.) હો આ તમા પ્યામ્મી ને હું તમારી પાથે બેસું છું હવે ભાણેજ તમે જમો.

ચારેમળીને—ભાણેજ તમાને બુખ્ત લાગી હશે તમે જમીને એમ પણ જમવા બેસીએ છીએ.

માલીચંદ=મામા હું એકલા જમવા કોઈ દીવરા બેસતો નથી તેનું કારણ તમાને સમજવું પેલાં હું મારા દાદા ભગો જમવા બેસતો હતો ને દાદા મરી ગયા છે હું જહુ ભગો જમવા બેસતો હતો તો એકલા મ ને બાવે નહીં કાંતો તમે મારા બેઠા જમવા બેસો નહીંતો મારી મામીને જમવા બેસાડો તો હું જમવા બેસું=

ચારેમળીને = શું બાણેજ તમારો દાદો મરી ગયા અરે શ
 મ રામ બહુજ ખોટું થયું અમને તો તમે સમાચાર
 ર પણ માફલા નહીં હશે જે બન્યું તે ખરું (પો-
 તાની સ્ત્રી કહે છે.)

મીપો--ચારી બાણેજ સારૂ ખીચુ લાવ આ ખાવાનું કરી
 ગયું હશે.

મીપાનીસ્ત્રી--ખાણું તમેને ખાવાનું લાવી દઉં તમે સરથે
 ને તમારે બાણેજ ભેગા ખેડા, (રશોઈ ધરમાં
 થી ખીચુ લાવીને સરોને પીરસી ને જમીને ઉઠા ને
 પાન સોપાણી ખાય છે.)

ચારેમળીને--બાણેજ હવે ચારે આરથડી આરામ લઈએ
 તમે યાકી મયા હો.

મીલીચંદ = મામા ચાલો જે ધડી સુઈ જઈએ.

(સર્વે રાત્રી જા. છે ને મીલીચંદ બેઠા થયો)

ચારેમળીને = કેમ બાણેજ બેઠા થયો જીવ નથી આવતી શું
 મીલીચંદ--મામા નને તો ચાકણ બહુ કરડે છે હુંતો બે
 ઠા રહીસ.

ચારેમળીને == બાણેજ બેઠા બેઠા રાત્રી કેમ જાણે ત્યારે
 આપણે કાંઈ વાત કરશું.

મીલીચંદ--હા મામા કાંઈ વાત કરીએ પણ કાંઈક સરથે
 કરીએ.

ચારેમળીને == બાણેજ તમે જેમ જાણો તેમ કરીએ.

મીતિમંદ—મામા સાંભળો ત્યારે તમે વાત કરોને હું ના ક
 હું તો રૂપ૦૦) તમાને હજી ને હું વાત કરીને ત
 મા ના માડો તો તમારી આસેથી રૂ ૫૦૦) લઈ
 મ્મ કપ્પલ છે ને તે રૂપીયા કપ્પલ હોય તો ની
 કલકાસને શાહીબી આપો કે ને તમા ન આપો
 કે હું ન આપુ તો વીલકાસ જામીન કેમ છે
 કપ્પલ.

બીરેમજીને = આગેજ તં કહું તે કપ્પલ છે.

મીતિમંદ = મામા તમે એક જગ્યા વાત કરો મેલા; પછે ખીન્ને
 વાત કરવા બેશો.

મિયો--આગેજ મેલા હું વાત કરી હાજી તુ સાંભળ.

હું એક વખત જંગલમાં ફરવા ગયો હતો ત્યાં એક
 ક મોટું તાડનું ઝાડ છેડેથી મેં જોયું, હું તો મા
 માને તે ઝાડ પાસે ગયો ત્યાં એક બકરી પોતા
 ના આગલા પે પગ ઝાડ ઉપર રાખ્યા ને પાછલા
 પે પગ જમીન ઉપર મુકીને તે ઝાડ ઉપર કોઈ
 જાતની વેલ ચડી હશે તે બકરી ખાતી હતી એ
 યું મેં જોયું. કેમ આગેજ ખરી વાત કે ખોટી વાત.

મીતિમંદ--હા મામા તમે જે વાત કહી તે ખરી વાત છે
 સાંભળે તાડનું ઝાડ કુવાની અંદર હોયું હશે ને
 તેની ટીચ કુવાની જમીન અરેબર હશે જમીન
 ઉપર પગ મુકી સુંકે કાચાકે જમીન ને તાડ મેલ

સરખા ભાગમાં થયા અટકે પકડી ચારા કરવા
લાગી હજી કેમ મામા આ ખરી વાત છે કે-

મયો—હા બાણેજ ખરી વાત બાણેજ તુંતો બહુ કુંશીઆર
છે તને કેમ ખચર પડી.

મોલીચંદ = મામા હવે આડી વાતો રહેવાદો ને રૂપ૦૦) આ
પો તમા હાથી મયા (૧૫૦૦ લઈને અંકને રજા
આપે છે ને ખીજની વાત સાંભળે છે- મામા
તમે કરે વાત-

પ્રમાણ—બાણેજ સાંભળ અમારા શદ્દ બહુ બીજી માણ
સ હતા તે અંક દીવરા માહદેવજી પરસન કરવા
ગયા ત્યાં અંક વડનું આડ હતું તેમાંથી અમારા
દાદાએ અંક ડાળખી લોડી લીધી ને ઘેર લાખ્યા
પછે તે ડાળખી ફળીઆમાં અંક ખુણે વાતી ને
તેને રાજ પાણી પાવા લાખ્યા થોડાક દીવરા થયા
કે મોટું આડ થયું તેમાંથી ચાર ડાળ સાદી થયું તે
માંથી અંક ડાળ હિતરમાં ગઈ ખીજ દક્ષીણમાં ગ
ઈને ત્રીજી પુરવમાં મધ ને ચોથી પચ્ચીમમાં ગ
ઈ અંક મોટું આડ થયું કેમ બાણેજ ખરી વાત
કે જાણી-

મોલીચંદ = મામા તમે વાત કહી તે સાચી વાત છે મારા દાદા
અંક દીવરા વાત કરતા હતા કે મને કેવા લાખ્યા
કે તારા મામાને ઘેર અંક મોટું વડનું આડ હતું તે

નીંડજો ડેઠ કાશીના ઝાંપા સુધી સાંખીખી હવી
 ને જ્યારે કાશીએ જન્મ કરવા ગયા હતા ત્યારે
 એ વડની ડાળનાં શીખા નીચે ડેઠ કાશી સુધી ચા
 લવા ગયા એમ મારા વાદ વાત કરતા હતા માટે ત
 મેં જો વાત કહી તે ખરી વાત છે મામા.

ખુમાજી—ભાણેજ તું બહુ હુશાર થયો હો.

માવીચંદ—હા મામા ખયું ઠીક છે. તમે રૂપ૦૦૦ભાવો (રૂ
 (૫૦૦) લઈને ખીજને રજા આપેછે ને ત્રીજા
 ની વાત સાંભળે છે) મામા તમે હવે વાત કરો કું
 સાંભળું.

સોઢો—સાંભળ ભાણેજ હુંતો એક નાની વાત કું આમા
 ગામમાં એક દરજી હતો તેને સો ગજ નાક હતું
 કેમ ભાણેજ ખરી વાત કે ખોટી વાત કે જવાબ

માવીચંદ—હા મામા ખરી વાત કહી તમે જોડુ થાઓ?
 દરજીને તો સો ગજ કાતર અંગેડી નાક કાન સરવે
 હોય ને જો નાક ન હોય તો દરજી નકટો કહેવાય
 માટે મામા તમારી વાત સાચી છે

સોઢો—ભાણેજ તારા જોવાતો હુશાર કોઈ નથી તારે શું
 હોકો પીવા છે

માવીચંદ—ના મામા મારે હોકો પીવા નથી તમે આડી
 વાત કરવી રહેવા દો ને રૂપ૦૫૦ભાવો રૂપ૦૦ લ)
 ૫ ત્રીજને રજા આપે છે ને ચોથાની વાત

સાંભળો છે) મામા તમે વાત કરો હું સાંભળું છું
 આશિઃ = બાણેજ સાંભળ હું. તને વાત કહું ને તારો ઘરો
 એક વખત કાપીએ. મયા હતા તે અમારા ઘરો
 પાશે મળવા આવ્યા હતા તે અમારા ઘરો પાશે
 થી તારે ઘરે રૂ ૫૦૦) હાથે હપારે લીધા છે તે
 હજી સુધી આવ્યા નથી ર નાર પાશે બેઠ મરી
 ગયા તેનું ખત આગે પાશે છે એ વાત ખરી
 છે કે જાણી તેનો જવાબ દે-

જોતીચંદ—મામા વાત ખરી છે તમે રૂ ૫૦૦) માગોને હું સં
 રતના રૂ ૫૦૦) માગુ એટલે આપણે સાબર ચ-
 ઈ રહ્યું- મામ હવે હું વાત કરું છે ને તમા આ
 ર જાણ સાંભળો ને સરઃ ચારે જાણની બેગી
 રાખો ને હું હાર તો તમાને રૂ ૨૦૦૦) આપુ
 ને તમા હરો તો રૂ ૨૦૦૦) તમા મને આપો-
 કેમ મામા

ચારેમળોને—હા બાણેજ ખરી વાત છે એમ હોતું ને મા
 તીચંદ.

જોતીચંદ = મામા હું ન તો હોતો ત્યારે મારો ઘરોએ માફ
 વેલીસાલ ચાર હેડાણે કર ને પાછો હું માટો
 દબો એટલે મને પરણાવ્યો, ને થાકા દીવસ થ
 આ કેડે ઘરે મરી ગયા છે, પરમાને મારી આ

ર વહુને એક હું પાંચ માણસ રહાં તેમાં એક
 દીવસ અમે પાંચે મળીને અમાથીમાં એકાં હતાં તે
 વામાં ઠાણે જાણે, ઇશ્વરના કોપ થયો કે એકદ
 મ પંચન આપ્યો કે આરે વહુ હકી વધું હતો
 સીચાર કરી કરતો ઉપરથી હોં ઉતરીને ઘર બ
 ધ કરીને ગાનવા સાહે આવી નીકળ્યો તેનો ત
 પસ કરતાં કરતાં ક્યાંમ પત્તો લાગ્યો નહોં તેથી
 અંતે હું યાત્રીને તમારે ઘર આપ્યો આપણામાં
 થોડો થોડો જોઈને મારી અરે વહુ મો તમાર
 ઘરમાં છે એજ માટે મારી સાથે માફની દે, કે
 મ મામા ખરી વાત કે નહોં- (વાત સાંભળતાં
 જ આરે જાણે હકીને સીચાર કરવા લાગ્યા જો
 હાં પાડશું નહોં તો રૂ ૨૦૦૦) દેત પડશે
 ને હા પાડશું તો બાયડી હલકે જશે માટે રૂ
 ૨૦૦૦) આપો.

જાણેજ એ વાત ઝાટી છે અમે કબુલ કરતા નથી

મોલીચંદ મામા ના પાડીતો રૂ ૨૦૦૦) લાવો.

આરેમળીને જાણેજ આ બીજી રૂપીઆ.

મોલીચંદ-મામા હવે હું જાણું છું, તમે આપણે જેર એ
 કે વખત આવજો દે.

આરેમળીને જાણેજ તમે જાણ્યા અમે થોડાક દીવસ પ
 છે આવશું. (પોત પોતાના મનમાં વિચાર કરે

જે) ભાઈ આપણને જી હંગી ગયો પછી જી
ને ઘેર જશું ત્યારે વાત.

પ્રવેશ શાતમે।

રથજ ભાતીચંદનું ઘર.

(ભાતીચંદ ઘરમાં ઘાખલ થાય છે ને તેની સ્ત્રી ઘરમાં બેઠી છે)

ભાતીચંદ—હેમ અમા ખુશીમાં છે કે.

સ્ત્રી—આવો પ્રાણનાથ તમે ફતે ફાતેને આજ્ઞા કે નહીં.

ભાતીચંદ—ખાસી કામ ફતે કરીને આંખો છું પાછે મને

થોડા ધારતી રહે છે કે જને હંગીને આંખો છું

તે આપણે ઘેર થોડા દીવસમાં આવશે માટે તા

રે હુંથીઆરી રાખી.

સ્ત્રી—સ્વામી નાથ કાંઈ ચીતા કરવી નહોં તમે કહેશો તે

પ્રમાણે કરીશ.

ભાતીચંદ—ખાસી જી આવશે તો ખાસ પાછું તેનાથી આ

ગજ આપણે કાંઈ તજવીજ કરીએ તો ઠીક. હા

એક વિચાર મારા ધ્યાનમાં આવે તેમ કરીએ

ખાસી સાંભળ એક લુગડાની સ્ત્રી બનાવીને તે

ને શગીના ને લુગડાં પહેરાવીને રથોડામાં બેસા

રીએ તેનું ને એક કાઠી નાં બેસાડી પછી

મારી રમત તું જોયા કર જનો દારી હું એને મા

મા કહી જોણું છું તારે એની લાજ કાઢી હો

શ્રી--સ્વામીનાથ તમે કહુ તે પ્રમાણે સર્વે તૈયારી કર રાખ્યું છે એ વાતની કંઈ ચીંતા કરવી નહીં.

માતાચંદ--હીક છે ખારી તુ હુંવે રસોઈ તથા આર કરવા માંડ્યે ચારે ડગ હમણાં આવવા ન્દેઈયે ને આવેકે તુ પોતે રસોઈ કરીને કાઠીની અંદર કપડાં તથા ઘણીના પહેરીને બેસજે--

(ચારે ડગ માતાચંદને ત્યાં ઘખંલ યાય છે ને માતાચંદ બેઠા છે)

ચારેમળીને--બાણેજ ખાપુ રામ રામ છે છેતો ખુશીમાં.
માતાચંદ--એ મામા રામ રામ છે આવો આવો હીક થયું મરીખ બાણેજ ઉપર મહેરખાનાતો કરી તે હીક થયું મામા ખેસો ચાકી ગયા હશે હશે પાણી ખેશો મામા--

ચારેમળીને--બાણેજ ચાકીતો ખહુ ગયા છીએ ને બુખ પણ લાગી છે માટે ભાવ પાણી પીએ પણ જમવાની તજવીજ જલદી કરવી ન્દેઈયે.

માતાચંદ--મામા હમણાં રસોઈ તૈયાર થાય છે (પોતાની આંતે કહે છે) અલી મારા મામા આવ્યા છે માટે રસોઈ જલદી કરવા લાગે ઉઠે દબી યા. અરે રાંડ બાલવી કેમ નથી ઉઠે છે કે નહીં ને તારા માત કેમ બાલે છે આ ઘાઠા મારીરા કે તારો જીવ કાઠી નાંખીરા (ઘાઠો મારીને આડી પાડી

નવિ છે) થે રાંડ થ હવે તું ચીસા માં.

આરેમળાને—ભાણેજ આવી ચીસ ખાઈ ઉપર કરવી હોય કે
 થી ખાઈડી રસોઈને વાર લગાડે તો શું થાય પણ
 ભાણેજ તંબુડ ખેડ કર્યું ખાઈડીને માચી નાંખી
 હવે તેનું શું થશે અમા તારે મેર આલ્યા ત્યારે
 ખિવું થયું તે આવડી ખાઈ હોતો અમે આજ
 નહીં.

આતીચંદ—મામા તમે કંઈ ચીંતા કરશો નહીં. માચી પાણે
 એક માટો ઇલમ છે હુંતો રોજ એ ખાઈડીને મા
 ચી નાંખુ ને જીવતી પણ કંઈ તમા હવે નગર
 રાખતો કે શુ થાયછે (આતીચંદ ખીલે પોકો હા
 થમાં લઈને ધરમાં ફોડી હા તોમાં જમ મારે છે કે
 એક સ્ત્રી નીકળે છે તેને કહેછે આચી મારા મા
 મા આંખમાં છે માટે તું રસોઈ તૈયાર કરવા લાગ

સ્ત્રી.—અહુ સારુ સ્વામીનાથ હમાણું તૈયાર કરી લાવું છું ત
 મે ખેડા બે બડી.

આરેમળાને—વાહ વાહ ભાણેજ તારી પાણીતો ખડુજ સારો
 હજાર છે કેડી ચીતે તે સ્ત્રી પેદા કરી (એક ખી
 જાને કહેવા લાગે છે કે જા આ થોડો દેશતો
 કીક નહીંતો ચોરી થેડા પણ પહેલાં એની પાણી
 માળી નેવે.) તો રંગ છે ભાણેજ પણ અમા
 થી એક વાલ સાંભળ અમને એ સોડો ફોડો

કે અમારે પણ ધરનું બહુ કુખ છે !

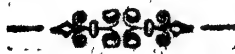
માલીચંદ—મામા તમે વાત કહી તે ખરી પણ થોડા વીથે
મને કહેવું નહાં ખીજું જે કહેશો તે કબુલ કરીશ
પણ એ વાત ખાલશો નહીં

આરેમળીને—ભાણેજ તારૂં કહેવું ખરૂં છે પણ થોડો અમા
રે રાખવો નથી થોડાક દીવસમાં પાછો માકલાવી
દેશું ખોટું કહેવા તો ભાણેજના સમ.

માલીચંદ—મામા તમે કહ્યું ઝિટકે ના પાડી શકતો નથી .
પણ પાછો તરત માકલાવજે

આરેમળીને—ભાણેજ એ વાતની તારે કાંઈ ચીંતા કરવી
નહાં અમા તારો થોડો પંદર દીવસમાં પાછો મા
કલા દેશું કાંઈ ભાણેજનો માલ રાખીએ કે ભા
ણેજને ઉસડું દએ ભાણેજ હવે અમે રબલ
ધએ છીએ.

માલીચંદ—હા આવજો મામા પણ થોડો તરત માકલજો
(પોતાની ખાયડીને) ખ્યારી થોડો તો એને દીધો
છે પણ થોડાક દીવસમાં પાછો આવશે ને ઘેર
પોંચશે કે તરતજ મારા મામા ખાયડી વીનાના
યધ રહેશે, પણ હવે તું સાંભળને કે ભાઈડા વી
નાના તું યધ રહે નહાં માટે હોશીઆરીથી રહેવું.

પ્રવેશ ૮ મો.

સ્થળ રસ્તો.

(મારે જાણ્યા વિચાર કરે છે ને ઘોડો પેલા મોટા જાણને દેવા આવે ઠરાવ કરે છે.)

મિપો—જાણ તમા સહ સહને ઘેર જાઓ તો હું આવે
ઘોડાને ચમત્કાર તપાસી જોઉં.

ત્રણેમળીને—હા જાણ અમ ઘેર જાવ છીએ ને તારી પા
સે કાલે ઘોડો ઘેરા ઘેર આવશું.

મિપો—ઘેર આવશો નહીં ને કાલે આવે ઠેકાણે સવારના
ફત લાગે મળજી ને હવે હું મારે ઘેર જાઉં.

પ્રવેશ ૯ મો.

સ્થળ મિપાનું ઘર.

(મિપો ઘણા પધને તેની જીને દર્શાવે છે.)

મિપો—અહીં ઝટ રજાઈ કર મને ભુખ લાગી છે.

જાણ—નહીં કરે રજાઈ ભુખ લાગી હોય તો હાથે રાંધીએ
કાંઈ મને વેચાવી લધી નથી.

મિપો—રાંધ સામું બાલેછું હું તને મારો નાંખીસ, નહીં
તો કર રજાઈ ઝટઝટ તૈયાર કર નહીં કરેતો તા
રે જીવ જશે.

જાણ—મારું મારું તુ શું મારતે. હવે તારાથી.

મિપો—રાંધ મારાં સામું બાલે છે કે આખ સવાર (અધિક)

મ ઘોકેથી મારી નાંખે છે ને પછે ધરમાં કોઠી
 ય્યે સરવે ભાગી નાંખે છે ને કોઠીની કળતું નથી
 ય્યે રાજા માંડ્યું ને પછે પોતાની સ્ત્રી પાશ
 જમને બોલાવે છે અલી ઉઠ ઉઠ મારા સમ-ય્યે
 અલી બોલને અરે અલી તુ મરી ગઈ-ય્યે મારા
 બાપરે- ભાણેજે તો નખોદ કાઠી નાંખ્યું પાણ
 હમાણાં મારે બોલવું નહીં ને વાઠ છાતી રાખું ન
 હીકર મારા બીજા બાઈને ખખર પડશે તો કોઈ
 મારશે નહીં ને હું એકલો વાંઢે થઈ રહીશ-માટે
 ઘોકે મારા બીજા બાઈની વહને મારે ય્યે રાજા કી
 ક યાય (જેની રીતે મેપાની સ્ત્રી મરી ગઈ એ
 વી રીતે ચારે બાઈની સ્ત્રી પાણ ય્યેવી રાત
 મરણ પામી.)

પ્રવેશ હસમે

સ્થળ રસ્તો.

(મેપો, આસા: ખુપાણ, સોઢો ય્યે ચારે દાખલ થાયછે)
 સોઢો = મેપા તેં જો અમને કહ્યું હોતતો આમ યાત નહીં.
 પણ ખરો દગો તો તારામાં જ છે, ખુમાણ હવે
 ય્યે વાત મુકી દેને શું કરવું છે.

આસા = મોટા બાઈ ય્યે હું કહું તે તમારા માનવામાં આ
 વરે મારા વિચારતો ય્યેવો છે કે આપણે ધરે નજી

ને યિને ઘેર જાઈએ ને બાણેજ ને મારીને મા
લ તથા યિની સ્ત્રી લઈ આપણે ઘેર આવીએ
ને તમારી દયાન ગોથેનો.

મયો—સોઠા, પુમાણે, આણ કહે છે તે વાત હીક છે.
મારા દયાનમાં યિજ વાત છે માટે ચાલો આપણે
ચારે જણ જાઈએ.

પ્રવેશ ૧૧ મો

સ્થળ માતીચંદનું ઘર.

માતીચંદ—પ્યારી મને વિચાર થાય છે કે આજ ચાર જ
ણ આપણે ઘેર આવશે માટે હું આ કોઠીમાં બે
શુંછું ને એ ને રાખેનો તું ઢાંગ કરીને રાવા
બેસજ ને તુને રાખ પુછેતો યિમ કહેવું કે યિ
તો ત્રણ દિવસ થયા મરી ગયાં છે. યિમ તારે
બાલવું. (યિમ વાત કરે છે તેવામાં છેડેથી આ
વતા નેહને) પ્યારી હું સંતાઈ જાઉંછું ને રા
વા બેસી જાશે.

અંબજવડું—સ્વામીનાથ તમે કહ્યું તેમ કરું છું. (માતીચંદ
સંતાઈ જાય છે ને માતીચંદની સ્ત્રી રાવા બેસે
છે ને ચાર હજ દાખલ થાય છે ને બાણેજની
બૂને પુછેછે.)

લક્ષીત છંદ.

આર હાયરે, પ્રાણ બયરે; સુખ સદા ગયું. હાય હાયરે
 કર્મ કટીયું શું અરે થયું. સુખ હમાયરું સર્વરે ગયું.
 ભવ દુઝી પડ્યો, ભાર કુખનો; જીસં ગલી ગધ દી સુખનો
 તણ ગયા કહો. કોણ આસરે; અવર દોણનો, છે વિશ્વાસરે
 કેમ હવે કરૂં. કંથને મળુ, આર કંથડા વિરોગથી બળું.
 ગથીજ માહરું દેઈ આ ઠામરે; આર પ્રભુ છે- તારૂ નામરે
 આરેમળીને=કેમ વહુ તમે રૂઝીછો, અમારા ભાણેજ ક્યાંછે
 અંચળવહુ—તમારો ભાણેજ ત્રણ દીવસ થયાં મરી ગયા
 છે, ને આ દોઢીમાં પડ્યા છે કોણ અંને બાળ
 વા સારૂ લઈ જાય કોના પેટમાં બળે માટે કીક
 થયું તમે અપ્પા તો તમે બાળવા લઈ જાઓ.
 આરેમળીને—વહુભા દીકરા કંઈ શીકર કરવી નહીં હમાણ
 અમે તાંથી બહાર લઈ જઈ અગતી શગ કરીશું
 (પરમાંથી આરે જાણા કોડી ઉપાડી લઈ જાય છે)

પ્રવેસ ૧૨મો

સ્થળ જંગલ

આરે જાણા કોડી ઉપાડીને ગાતા ગાતા હાખલ થી
 મ છે)

દાહરો

(ચાણા ચાણા ચાણા આજ-ચે રાહ)

ચાણા કોઠી ઉપાડી લઈ, જમ કુવેમ નાખી દઈ;
 મુલાપછી લુંટીએ માલ, કેવા કરવાછે આપણા હાથ. ચાણા
 મેપો = કેમ ભાઈએ હવે કોઠી ઉતારો હવે આપણે યાત્રા
 ગયા છીએ માટે વીસામાતો ખાઈએ.

ચારમળીને = હા ઠીક છે ત્રિસામા ખાણા (કોઠી ઉતારીને
 ચાર જણ વીસામા ખાવા બેઠા તેમાં ઊધી જા
 ય છે ને તેમાં બે પારધી કાકો ને ભત્રીજા
 દાખલ થાય છે ને બેઉ જણ ગાયન ગાય છે.)

ગાયન.

પારધી = હારે દીકરીને દીવાનર-ચોરાનો ચોપટીએ
 મને હોકો વાણા લાગે, ભાઈ ભાઈ હોકો વાણા લાગે
 હારે વકુને તુ વોજાવી દીધાં, આવ્યો હતો આડે
 ખાધા પીધાગીતો જાત ન કરવી. બેઠા હોકો તાણોર. મને
 ચલમતો ચતુરાઈ કરે ને, હોકો હરગી કાયા;
 ખલોચીમાં હાથ ધાવે, જાણે ગંગાજીમાં નાચારે. મને
 ભત્રીજા — કાકા બુખ લાગી છે મને ખાંવાને તુ દે કાકા શી
 કાર કરવાની ઉતાવળ હોય ત્યારે ચાણા આજ
 શીકાર હાથ કરી લો કાકા તે કાકીનેમારી શીકા
 ર આપજે.

મુઠ્ઠીચંદ્ર = મારે નથી પરાણું મારે નથી પરાણું મને લમે

શુ કામ ખાંધી લઈ જાવ્યા છે.

પારધી—અધ્યાં છોકરા આ કુંણા બોલતો છે ને મારે ન
યી પરાણવું મારે નથી પરાણવું જાણે ખરો મા
ણસ છે કે બુત છે.

જાત્રીજી = (કોઠી પાસે આવીને) અધ્યા તુ રાડું શુ કરવા
પાડતો હતો તારે કાંઈ દુખ છે.

માત્રીયંદ—મારે દુખતો કાંઈ નથી પણ મને આ ચાર જણ
ખાંધીને ય્યેને ઘેર લઈ જાય છે. તે મારા સસરા
યાય છે ને મને ગર ગરણું કરવાનું કે છે, પણ
મારે પરાણવું નથી.

જાત્રીજી = ગાડો મને તારી કોઠીમાં બેસવા દે હું પરાણવા
બહુ ખુશી છું.

શ્રીત્રીયંદ—હું તને ખાંધી કુકું છું ને તું સુધ રેજી કાંઈ
બોલીશ નહીં ને હું જાઉં છું ને કાંઈ બોલીશ નહીં
(માત્રીયંદ જાય છે ને કોઠી કુવામાં નાંખી દે છે.)

મયો—અરે ખુમાણ ય્યે સોઠા, આલા ઉઠો ઉઠો આપણે
સુધ રહ્યાં ને હવે કોઠી કુવામાં નાંખો ચાલો બા
હમ્યા આપણે બાણેજને ઘેર જઈને માલ સરવે
બંધને તેની જીને લઈ જઈએ (ચાર જણ જાય છે.)

પ્રવેશ તેરમો.

સ્થળ મહેલ.

(માત્રીયંદ તેની જીને મળીને.)

માતીચંદ--કેમ પ્યારી છેતો ખુશીમાં?

ચંચળવહુ—સ્વામીનાથ આપ ખુશીમાં છેતો પણ તમને
એ ચારે જાણ ક્યાં લઈ ગયા હતા તે વાત મ
ને કહો.

માતીચંદ—આ વખત મને કાંઈ પૂછવું નહોં ને તેના જ
વાળ હું પછે તને ઘરના ને તારી બેનને આપણે ઘેર
તેડી લાવ તમા બેઉ જાણ દાગીના લુગડાં સારાં
ઘરેણાં પેરી મારી પાથે બેશો.

ચંચળવહુ—જડું સારું પ્રાણનાથ અમનેયાર છીએ.

માતીચંદ—ત્યારે બેશો આ કોય ઉપર (માતીચંદ વચમાં
બેઠો છે ને ચારે બાજુથી સ્ત્રીઓ વા નાંબેછે
ને ચારે જાણ દાખલ થઈ વીચાર કરે છે.)

મેપો ખુમાણ આ વાત કેવી કે આપણે એને કુવામાં નાં
ખી દીધોને આપણા માર આવીને બેઠો એ કે
વો ચમત્કાર.

સોઢો—ભાઈઓ હવે સરવે પંચાત છોડી દો.

આલો--આલો હવે મળીને વાત ચીતતો કરીએ.

માતીચંદ—આવો મામા રામ રામ છે શુ વિચાર કરે છે.

ચારેમળીને—ભાણેજી વિચાર શીઈએ કરતા નથી પણ અ
મને સંતુ થયું કે શું થોડી વખત ઉપરતો અ
મે કુવામાં નાંખ્યોતો ને ચીટતી વારમાંતો તું આ
વીને બેઠો તો અમને વીચાર થાય છે.

માતીચંદ—મામા એ વાતનો વીચાર મુકી દો ને એ ખરી વાત છે તમે મને કુવામાં નાખી દીધા ને હું પાણીમાં પડ્યો કે અને એક સ્ત્રીએ પકડી લીધા એટલે બનેતો મઝા થઈ જાય મામા કુવાની સ્ત્રી વાત કહું શું કુવામાં પૈસો પડ્યો છે ને ખાયડી નો તો કાઈ પારજ નથી હુંતો એક બાઈડી લાવ્યો છું ને પૈસો થોડો થણો લાવ્યો છું

ચારેજાણ મળીને = એક વખત મહેરમાની કરીને તેડી બને તું કહે તેમ કરશું

માતીચંદ—મામા હું કાંઈ પણ કહું તે પ્રમાણે કરશો તો તમે કાવશો ઉતાવળા યાચીતો કંઈ કાવશો નહોં ચારેજાણ—બાણેજ તું જેમ કહેશે તેમ કરશું કાંઈ અડચણ નહોં માટે હવે ચાલો મામા મારી સાથે (સર્વ જાય છે.)

પ્રવેશ ૧૪ મા.

રથજ-જંગલ.

(સરવે મળીને કુવા પાસે આવે છે)

માતીચંદ—મામા તમે હવે લુગડાં પહેર્યાં છે તે ઉતારો ને એક લુગડું પેહેરી રાખો

ચારેજાણ = બાણેજ લુગડાં ઉતાર્યાં હવે શું કરીએ.

માતીચંદ—મામા તમે હવે એક પછવાડે એક આ કુવા

માં પડો ને હું બહાર ઉભાં છું ને કુવામાં ગયા
 પછી કાંઈ કંઈ ખો કરશો નહીં ને એક એક આ
 નો હાથ પકડજો ને પૈસો જોઈએ એટલો લઈ
 તરત આવજો-

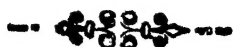
ચારે જણને કુવામાં નાંખી તેનાં લુગડાં લઈને
 ઘેર આવે છે) મામા રામ રામ છે હવે કાંઈની
 ખીક નથી

ખેત.

મારે ધુતારાને ઠગીને આવ્યો
 થયો સવાયો ઠગ
 ઉદરડા જેમ ઘોડું ખાઈ ગયા
 તેમ હુરખાઈને લઈ ગયા ખગ.

એ શરત તમામ હુંવા

જાહેર ખબર.

ભાવનગર મંચે ચોરા અખડુલ હુથેન આદમજીની દુકા
નેથી ઉરડુ ફારસી ગુજરાતી તથા ડીપોતી તમામ જાતની
નારકની ચોપડીઓ કીશયત ભાવે મળશે. ઠેકાણું. ભાવન
ગર કન્યા શાળા પાશે.

મુંબઈમાં. મેતા જમનાદાસ ભગવાન દાસની કુંપતી
પાશેથી.

સુરતમાં. મેતાજી નગીનદાસ રૂકીરભાઈ કાસીદાસ સગ
રામપરે,

ઉમરગાંમમાં. ઠા. વાયાભાઈ દેનમાળીદાસ ટ્રુપરશર્થ. ૩

ધરમપુરમાં. ઠા મણીરાન કુબેરદાસ પાશેથી.

શીહોરમાં. સા પ્રેમચંદ હરખચંદની પાશેથી.

કચ્છસુથરી. ખુ. પીતૌબર હીરજી પાશેથી.

અમદાવામાં. મહાદેવ રામચંદ પાશેથી તથા શાના રૂપા
ના ગીલીટ કરનાર સા. મોહનલાલ મનસુખરામની દુકાનેથી
મળશે.

સહી માણેકલાલ નાથાભાઈ
ભાવનગરખંદર.

